
Т.М. Яцків

директор Передплатного агентства "Укрінформнаука"
e-mail: Innovation@nas.gov.ua

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ НАУКОВОГО ЖУРНАЛУ. ЦИФРОВИЙ ІДЕНТИФІКАТОР *DOI* ЯК КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ НАУКОВОГО ЖУРНАЛУ

<https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.337.106>

Розглянуто критерії для оцінки рівня наукових журналів, які прагнуть до вступу у міжнародні наукометричні бази з метою підвищення якісного рівня українських наукових журналів і розширення їхньої присутності у світовому науково-інформаційному просторі, складовою якого є глобальні індекси цитування. Проаналізовано вимоги міжнародних баз даних до періодичних видань і сформульовано деякі загальні рекомендації з підготовки журналів до включення в міжнародні наукометричні бази. Описано взаємозв'язок між інформаційним контентом Агентства *CrossRef* та цифровими ідентифікаторами *DOI*, використання ефективного механізму перехресних посилань, який сприяє зростанню кількості цитувань наукових публікацій.

Ключові слова: міжнародні наукометричні бази *Web of Science* і *Scopus*, цифрові ідентифікатори *DOI*, Агентство *CrossRef*, наукові публікації, база даних, пошукова система.

Сьогодні як ніколи актуальним стає питання розвитку наукових журналів. Стан наших періодичних наукових видань віддзеркалює як загальне положення науки в суспільстві у цілому, так і ставлення до науки в Україні зокрема. Фінансові обмеження, неувага з боку держави призводять до того, що журналам самотужки доводиться боротися за виживання.

Водночас, як це не прикро, знижується науковий рівень статей, які публікуються. І можна назвати багато чинників цього:

- брак фінансування на виконання нових наукових досліджень,
- застарілість матеріально-технічної бази наукових установ,
- низька якість рукописів, що подаються авторами,
- відсутність в журналах відповідного рівня організації та розвитку редакційно-видавничого процесу,
- відсутність знання міжнародних форматів і стандартів тощо.

Але незважаючи на всі проблеми, редакції наукових журналів розуміють необхідність створення авторитету своїх видань

і визнання їх світовою науковою спільнотою. Це розуміння спонукає нас прагнути до вступу у міжнародні наукометричні бази, і в першу чергу це стосується *Web of Science* і *Scopus*. Безумовно, входження до цих баз сприятиме підвищенню видимості публікацій українських учених, їх цитованості зарубіжними вченими-колегами і доступності для читачів.

Входження до міжнародних наукометричних баз можливе тільки за умови відповідності якості публікацій і журналів у цілому міжнародним стандартам, на які орієнтуються експерти, обираючи наукові журнали для індексування у цих ресурсах. Відбір видань здійснюється за критеріями, які у сукупності дають уявлення про вимоги до журналів міжнародного рівня.

Web of Science, *Scopus* та інші інформаційні ресурси досить широко і відкрито інформують потенційних членів про критерії, які вони використовують для оцінки і відбору наукових видань у свої системи.

На сьогоднішній день перед редакціями журналів стоїть складне завдання:

- для періодичних видань, які вже входять у міжнародні інформаційні ресурси, — поліпшити свої наукометричні показники;
- для тих, які ще не входять, — підготувати свої видання для такого входження.

Кінцевою метою цього процесу є підвищення якісного рівня українських наукових журналів і розширення їхньої присутності у світовому науково-інформаційному просторі, головною складовою якого є глобальні індекси цитування, престижні реферативні бази даних і повнотекстові платформи.

Ми проаналізували основні інформаційні ресурси та вибрали основні критерії для оцінки рівня наукових журналів. Ці критерії повинні бути невід’ємними характеристиками журналів, незалежно від того, включені чи ще тільки прагнуть ці журнали увійти до міжнародних систем.

До таких критеріїв належать:

- наявність *ISSN* (обов’язково окремо на електронну версію);
- дотримання періодичності виходу видання та заявленого обсягу;
- наявність стабільної, визначеної системи рецензування;
- чітко сформульована редакційна політика журналу;
- наявність списків літератури до всіх наукових статей;
- наявність англomовної бібліографічної інформації до статей;
- наявність сайту наукового журналу;
- наявність у статей цифрових ідентифікаторів *DOI*.

Наявність *ISSN*. Журнал, який не має *ISSN*, у міжнародних системах не визнається періодичним. У деяких випадках видавці та працівники редакцій не розуміють важливість цього унікального ідентифікатора періодичного видання як обов’язкового елементу вихідних даних журналу. Часом доводиться шукати *ISSN* по всьому журналу, найчастіше його "ховають" у нижній частині титульної сторінки ресурсу. Іноді забувають включати *ISSN* в опис журналу на головній сторінці веб-сайта, а це абсолютно неприпустимо.

Крім того, на даний час обов’язковим є отримання в *ISSN*-центрі окремого *ISSN* на електронну версію журналу. Нині наявність такої версії для су-

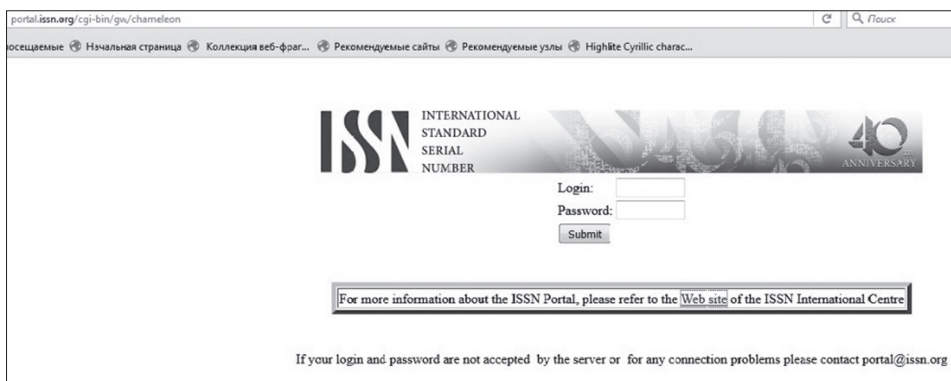

Рис. 1. Загальний вигляд довідкової сторінки ISSN

часного журналу належить до основних вимог, а традиційна паперова й електронна версії одного видання повинні мати різні ідентифікатори ISSN. Таким чином, відсутність ISSN на електронну версію є негативним фактором при оцінці журналу і може перешкодити його включенню до баз даних. Унаслідок нелегітимного використання ISSN (наприклад, використання кода, отриманого для паперової версії, як кода для електронної) можлива навіть відмова у реєстрації. Така практика запроваджена, наприклад, базою даних *Scopus*.

Перевірити відповідність ISSN журналу можна на сайті <http://portal.issn.org/cgi-bin/gw/chameleon> (рис. 1). Ця послуга є платною.

Дотримання періодичності виходу видання, а також заявленого обсягу (хоча останнє не прописується), теж є найважливішими критеріями оцінки видань міжнародного рівня. Видання, що порушує графік виходу і число випусків на рік, не може вважатися періодичним і зараховується до категорії нерегулярних видань. А постійні порушення обсягу говорять про нестабільність стану видання, невизначеність його політики, недозаповненості портфеля, отже, про брак авторів. Водночас, у випадках різкого збільшення обсягу виникають підозри щодо недобросовісності видання, зниження вимог до статей, порушення процедури рецензування. Останнє особливо стосується журналів відкритого доступу. У числі критеріїв, за якими можна визначити журнали і видавництва-"*napazumu*" (*predatory journals and publishers*), прийнятих Джеффри Біллом (Jeffrey Beall's), показник обсягу є одним із основних (<https://scholarlyoa.com/>) (рис. 2).

Система рецензування. Науковий журнал, який прагне міжнародного визнання, повинен бути рецензованим (*peer-reviewed*). Це обов'язкова та безумовна вимога міжнародних наукометричних баз та міжнародних стандартів для наукових журналів. Причому рецензування має бути досить високого рівня (переважно двостороннє сліпе або одностороннє сліпе, менш бажане відкрите, мінімальна кількість рецензентів для одної статті — два профільних фахівці). Двостороннє сліпе рецензування є найкращим для журналів із широкою авторською аудиторією. Перегляд рукописів тільки головним редакто-

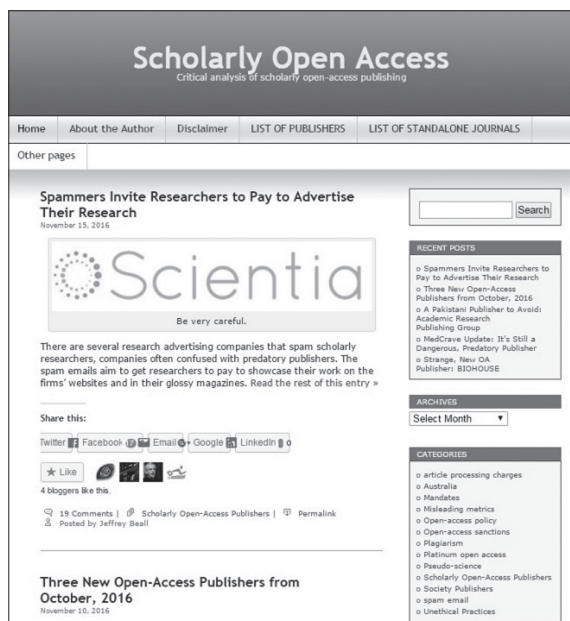

Рис. 2. Титульна сторінка ресурсу *Scholarly Open Access*

ром або рецензія, принесена автором, нині не вважають рецензуванням. Організація рецензування достатнього рівня належить до одного з найважливіших критеріїв. Робота, спрямована на поліпшення якості журналу, неможлива без роботи над якістю і ретельним відбором рукописів для опублікування.

Оцінити, наскільки серйозно організована експертиза рукописів, можна кількома способами:

- оцінка складу редакційної колегії / редакційної ради, коли оцінюється рівень учених — членів редколегії, але при цьому немає гарантії, що всі ці вчені беруть активну участь у рецензуванні та відборі рукописів для публікації в журналі;
- відсоток відхилених рукописів — хороший показник і, як правило, відображає якість рецензування;
- діапазон показників цитувань опублікованих у журналі статей за якістю. У бібліометричних системах дається показник відсотка процитованих статей, що ілюструє стабільність якості (за високого відсотка процитованих статей) або зворотне (за низьких показників).

Про неналежний рівень рецензування або невисокий авторитет журналу говорить низький відсоток статей, які повертають авторам. Це свідчить про невеликий портфель, коли вибір статей для публікації та наповнення журналу досить обмежені. Коли журнал повертає 5—10 % статей авторам, це означає, що журнал бере практично будь-які рукописи, пропонувані авторами.

Звичайно, можуть існувати винятки, наприклад у випадках, коли рецензування спрямовано на поліпшення якості більшості поданих рукописів і доведення їх до рівня, встановленого редакційною колегією журналу. З цим

пов'язані також вимоги до рівня редакційної колегії, редакційної ради і зовнішніх рецензентів.

Редакційна політика. Те, як журнал формулює свою редакційну політику, говорить про наявність у редакції або видавця розуміння цілей і завдань видання, принципів і концепції його організації. Чітко сформульована редакційна політика щодо основних засад роботи журналу повинна бути викладена на його шпальтах (хоча б в одному номері з річного комплекту) або і на його електронному ресурсі. Спрямованість публікацій журналу на певну аудиторію, предметно-тематичну область, прагнення до досягнення актуальності, новизни, унікальності видання за вибором тематичного складу статей, вимоги до рівня статей і авторів, географічного розмаїття членів редакційної ради, редакційної колегії та авторів — усе це говорить про усвідомлення ролі журналу для наукової спільноти. Якщо журнал прагне посісти поважні позиції у міжнародному просторі, це розуміння має також бути донесено і до зарубіжної наукової аудиторії, зокрема до експертів міжнародних наукометричних баз.

Списки літератури. Однією з головних ознак наукового журналу є наявність для всіх наукових статей і оглядів списків літератури. Цей критерій, безумовно, належить до найважливіших під час оцінювання журналу як претендента на включення до наукометричних баз. Бібліографічна якість списків, оптимальний склад джерел, посилання на новітні наукові праці, передовсім на журнальні публікації, достатня їхня кількість, створюють позитивне враження про журнал у цілому.

Наявність англомовної бібліографічної інформації (метаданих) у статтях дає змогу включати періодичні видання в англомовні інформаційні ресурси, реферативні бази, наукометричні бази, різноманітні агрегатори і пошуковики, надавати повну інформацію про статтю зарубіжному читачеві і користувачеві. Це також є одним з важливих критеріїв під час оцінювання журналу. Якщо редакція прагне того, щоб інформація про публікації журналу стала доступною міжнародній спільноті, необхідно покращувати якість англомовної частини статті, а саме:

- збільшувати обсяг авторських англомовних резюме, викладаючи основні відомості відповідно до чіткої структури;
- укладати змістовні й конкретні назви статей;
- коректно і повно наводити відомості щодо організації (установи), де працюють усі автори статті;
- ефективно добирати ключові слова;
- забезпечувати високий рівень грамотності англомовної частини статті.

Повне оформлення титульних сторінок статей допомагає правильно цитувати видання. Крім того, повна інформація про статтю як українською, так і англійською мовами свідчить, що журнал дотримується положень етики, роблячи інформацію про кожну статтю доступною, прозорою та легко придатною до оформлення посилань і цитувань.

Сайт наукового журналу є обов'язковим атрибутом будь-якого науково-журналу, який намагається отримати міжнародне визнання.

Інтернет-технології та інтернет-інформація перебудували нашу свідомість і змінили спосіб життя, але ще неможна сказати, що це глибоко вплинуло на присутність вітчизняних наукових журналів в мережі Інтернет. Журнал без сайта, на якому представлено всю необхідну інформацію про видання, не може претендувати на включення до наукометричних баз.

Повноцінний сайт повинен містити опис політики журналу (цілі та завдання), архіви та поточні випуски (у відкритому або обмеженому доступі), інформацію про склад редакційної ради та/або редакційної колегії, докладні інструкції для авторів, опис системи рецензування та інші важливі відомості про журнал. Сайт журналу повинен існувати окремо англійською та основною мовою видання.

Відсутність на сайті повної інформації про журнал, недоступність, неякісні дизайн і тексти (перш за все — англійські тексти), недбалість оформлення, відсутність доступу до статей з сайту (відкритий доступ, підписка на тривалий термін, покупка випуску або статті) розцінюється міжнародними експертами як несумлінне видання журналу і тягне за собою негативну реакцію на весь журнал.

Наявність у статей цифрових ідентифікаторів DOI (*digital object identifier*). Наявність цього ідентифікатора для статей журналу, включення DOI в бібліографічні описи в списках літератури в журналі стало обов'язковою вимогою для журналів, що прагнуть потрапити у міжнародні бази.

DOI функціонує як вбудоване посилання, цифровий код, який дозволяє віднайти будь-яку публікацію на будь-якому ресурсі, чітко вказує розташування статті у мережі Інтернет, забезпечує постійний та надійний зв'язок між публікаціями. Він є усталеним і не залежить від зміни видавця, хостингу чи назви видання. Використовуючи DOI, можна за один крок дійти до бажаної публікації. Завдяки цифровим ідентифікаторам інформаційний контент усіх учасників Агентства *CrossRef* у повному обсязі є зв'язаним, що дає змогу активно використовувати і зберігати переходи (так звані лінки) між ними, робить ефективнішим механізм перехресних посилань (крос-лінкінг). Це зрештою призводить до зростання кількості цитувань масиву загалом і кожної публікації зокрема.

Які ще характеристики розглядають у процесі оцінювання наукових журналів? Наприклад — його доступність.

Для вирішення завдання розширення присутності журналу в міжнародних інформаційних системах варто звернути увагу на платформу журналів відкритого доступу *Directory of Open Access Journals (DOAJ)*. DOAJ є загальноновизнаною платформою журналів відкритого доступу, яку визнають експерти *Scopus*. У переліку журналів, включених у *Scopus*, розміщеному на сайті видавництва *Elsevier* (<https://www.elsevier.com/solutions/scopus/content>), є окремий стовпчик, в якому міститься характеристика журналів відкритого доступу, входять вони чи ні в базу даних DOAJ (рис. 3).

У разі включення журналу у будь-який каталог відкритого доступу головними стають питання ліцензування вмісту і авторського права.

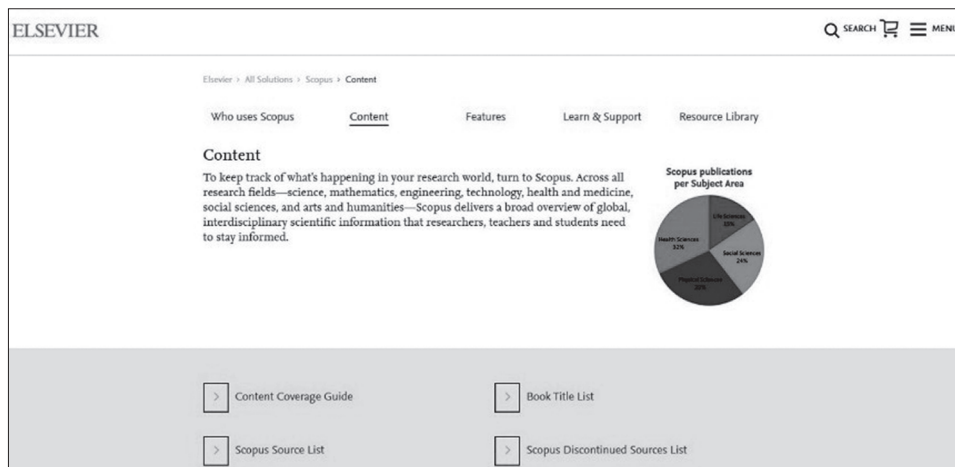

Рис. 3. Загальний вигляд ресурсу Scopus

Проаналізувавши вимоги міжнародних баз даних до періодичних видань, можна сформулювати деякі загальні рекомендації з підготовки журналів до включення в міжнародні наукометричні бази.

1. Тематика журналу повинна бути актуальною і цікавою для міжнародного співтовариства, мати наукову новизну; вона не повинна бути локальною, призначеною тільки для вузького кола читачів певного регіону.

2. Повинна бути передбачена можливість розширення міжнародних контактів, участі в міжнародних проектах і програмах для отримання журналом міжнародного впливу, розширення авторської аудиторії за рахунок іноземних авторів, а також передбачена можливість перекладу статей англійською мовою.

3. Журнал повинен мати чітко сформульовані вимоги до рецензентів і авторів.

4. Журнал повинен мати представницьку редакційну раду та / або редакційну колегію, що складаються з учених із різних регіонів, вітається міжнародний склад, кількість представників однієї організації (видавця журналу) повинна становити не більше 30 %.

5. Журнал повинен мати якісний склад авторів; кількість авторів з однієї організації в кожному випуску не повинна становити більше 30 %.

6. Журнал повинен бути науковим, містити 85—90 % оригінальних наукових статей, що не публікувалися в інших виданнях, і оглядів достатнього обсягу (обсяг наукових статей, як правило, не повинен бути меншим за 5—8 сторінок, оглядів — не менше 10—12 сторінок, залежно від тематики).

7. Особливої уваги потребують науковий стиль статей, якість авторських резюме, коректність відомостей про авторів статей, установи, де виконано дослідження, установи (фонди), за рахунок яких профінансовано дослідження, списки літератури, якість подання та оформлення ілюстративного матеріалу в статтях і поліграфічного оформлення статей у журналі.

8. Рівень доступності журналу (визначається передовсім за наявністю сайту).
9. Вхідження журналу до міжнародних баз даних, повнотекстових платформ, ресурсів журналів відкритого доступу, інших інтернет-ресурсів (агрегаторів), каталогів, індексів; наявність цифрового ідентифікатора DOI.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Scopus Content Coverage Guide. URL: <https://www.elsevier.com/solutions/scopus/content>. (Дата звернення: 17.05.2017).
2. Testa J. The Thomson Reuters Journal Selection Process. URL: <http://scientific.thomsonreuters.com/wok/benefits/essays/journalselection/>. (Дата звернення: 17.05.2017).
3. Яцків Т.М. Цифрові ідентифікатори DOI для наукових публікацій: принцип роботи та можливості бази даних агентства CrossRef. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Вип. 13. 2016. С. 73—79.
4. Діденко Ю.В., Радченко А.І., Коваль Н.В. Інформаційна система Web of Sciences: дзеркало чи інструмент? *Наука innov*. 2016, № 12(6). С. 75—84.
5. Радченко А.І., Яцків Т.М. Система цифрових ідентифікаторів DOI для журналів НАН України. *Наука України у світовому інформаційному просторі*. Вип. 11. 2015. С. 18—23

REFERENCES

1. Scopus Content Coverage Guide. URL: <https://www.elsevier.com/solutions/scopus/content>.
2. Testa, J. The Thomson Reuters Journal Selection Process. URL: <http://scientific.thomsonreuters.com/wok/benefits/essays/journalselection/>.
3. Yatskiv, T.M. The digital object identifier (DOI) for publications: the principles and opportunities of the Crossref Agency database' work. *Science of Ukraine in the Global Information Space*. 2016, 13: 73—79. doi: <https://doi.org/10.15407/akademperiodyka.321.073> [in Ukrainian].
4. Didenko, Yu.V., Radchenko, A.I., Koval, N.V. Information System Web of Sciences: Mirror or Tool? *Наука innov*. 2016, 12(6): 75—84. doi: <http://doi.org/10.15407/scin12.06.075> [in Ukrainian].
5. Radchenko, A.I., Yatskiv, T.M. *Science of Ukraine in the Global Information Space*. 2015, 11: 18—23 [in Ukrainian].

T.M. Yatskiv,
Director, SA "Ukrinformnauka"

EVALUATING STANDARDS FOR SCIENTIFIC JOURNALS. DOI AS AN EVALUATION CRITERION OF A SCIENTIFIC JOURNAL

The article examines the evaluation criteria of the level of scientific journals, which want to enter international scientometric databases in order to increase the quality of Ukrainian scientific journals and to expand their presence in the global scientific and information space, which is a part of the global citation index. The requirements of international databases to periodicals are analyzed. Some general guidelines for preparation of the journals for entering the international scientometric databases are formulated. The correlation between information content of CrossRef Agency and DOIs is described. Effective mechanism for cross-referencing, which promotes the growth of the number of citations of scientific publications, is specified.

Keywords: international scientometric databases Web of Science and Scopus, DOI, CrossRef Agency, scientific publications, database, search engine.